

Övergripande miljömål för Uddevalla kommun

När Uddevalla kommun upprättade de miljömål som nu ska revideras skedde det i en process där alla partier deltog och man gemensamt arbetade fram vilka mål som skulle sättas.

När nu målen revideras sker detta utan någon sådan partigemensam process, utan ett dokument levereras av majoriteten utan någon förhandsinformation eller samråd.

Därtill tar inte majoritetens förslag någon som helst hänsyn till vad som har hänt under det senaste årtiondet, utan är bara en semantisk uppputsning av det gamla materialet. Oppositionen föreslog därför en återremiss i såväl i kommunstyrelsen som i kommunfullmäktige för att vi, alla partier gemensamt, skulle utarbeta de nya övergripande miljömålen, men detta förkastades av majoriteten.

Eftersom vi, den samlade oppositionen, anser att majoritetens förslag till nya övergripande miljömål är undermåliga har vi utarbetat ett eget, bättre, förslag.

Vi yrkar på att

- Bifogad skrivelse antas som Uddevalla kommuns övergripande miljömål.
- Att förvaltningen ges i uppdrag att arbeta efter de övergripande miljömålen och i tillämpliga fall, i den mån det inte redan sker, ta till sig de förslag inom berörda områden som finns i de nationella miljömålen och FN:s globala mål.

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet, Miljöpartiet

Förslag till övergripande miljömål för Uddevalla kommun

Inledning.

Vi har i det här arbetet haft ett systematiskt arbetssätt.
Vi har ställt oss en rad frågor som vi har försökt besvara:

1. Vilka miljömål finns det övergripande acceptans för?

- Vi konstaterade att när de antogs så var (nästan) samtliga politiska partier överens om **de 16 nationella miljömålen**. (Bilaga 1). När de det gäller de 16 nationella miljömålen har vi utgått från de förslagen för kommunala åtgärder som finns listade under varje mål, se bilaga 1.
- Även **FN:s globala mål** är antagna i stor enighet och även om de omfattar betydligt mer än ett snävt miljöperspektiv så går de, och bör, att tillämpa i miljöarbetet eftersom det finns en korskoppling mellan samhällliga mål och miljömål. (Bilaga 2)
- EU:s arbete påverkar i hög grad arbetet i de svenska kommunerna och även där finns en rad mål som är tillämpbara på arbetet i de svenska kommunerna, inklusive Uddevalla. Exempel på detta är **EU:s miljömål "Green Deal"** och **"Fit for 55"** På lokal nivå sammanfaller de till stora delar med åtgärderna inom de nationella målen och FN:s globala mål. Vi har därför valt att inte i detalj gå in på dessa utan bara hänvisa till dem i detta sammanhang.

2. Vilket perspektiv ska vi ha för Uddevalla kommuns miljömål?

Vi har valt att, istället för att lägga ansvaret på överliggande nivåer, länsstyrelse, EU stat eller FN, alternativt att lägga ansvaret på enskilda individer eller organisationer, att ställa oss frågan på vilket sätt kan Uddevalla kommun genom sitt handlande stötta de ovan nämnda målen. Det vill säga, även om en fråga formellt är ett statligt ansvar, fråga oss om och i så fall **på vilket sätt kan Uddevalla kommun bidra till att nå målen?** Ovanstående miljömål är allmänt accepterade och sammanfaller till stora delar, det innebär att om Uddevalla kommun arbetar med något av målen är det troligt att det även innebär ett arbete med övriga mål.

Vi har också frågat oss om hur **kan vi integrera vårt handlande för att nå målen i vår dagliga verksamhet?** Därför har vi tagit med konkreta förslag och exempel för att underlätta för förvaltningarna att ta till sig målen i sin dagliga verksamhet.

3. Därefter har vi gått igenom ovanstående dokument för att ta fram ett antal övergripande miljömål, samtidigt som vi har försökt **välja mål** som ger **störst effekt på så många områden som möjligt, samtidigt**.

Förslag till övergripande miljömål för Uddevalla kommun

Sammanfattningsvis så konstaterar vi att även om många av tex. förslagen till kommunala åtgärder kan tillämpas – och i många fall redan används – så har vi följande förslag till övergripande miljömål.

1. Upprätthålla eller förbättra biologisk mångfald.

Att upprätthålla eller förbättra en biologisk mångfald sammanfaller både med de nationella målen nr 10, 11, 12, 13 och 16 och med FN:s globala mål nr 15.

Hur kan vi göra detta i den kommunala verksamheten?

- Hyggesfritt skogsbruk, dubbelcertifierat FSC/PEFC
- Skapa kantzoner längs åkermark, vägar och parker.
- Bevara och återställa våtmarker
- Gynna jordbruksformer med högre biologisk mångfald, tex. ekologiskt jordbruk.
- Stötta arbete med att återetablera och/eller skydda marina arter, tex. genom att gynna återväxten av torsk i Byfjorden.
- Inte servera rödlistade arter i kommunala matbespisningar.
- Bekämpning av invasiva arter

2. Bekämpa klimatförändringarna

Att bekämpa klimatförändringarna sammanfaller både med det nationella målet nr 1 och med FN:s globala mål nr 13.

Hur kan vi göra detta i den kommunala verksamheten?

- Inspirera och motivera till hållbar utveckling
- Minska utsläppen av växthusgaser genom:
 - Icke fossildriven fordonspark
 - Producera fossilfri energi **idag**, sol- och vind
 - Bevara och återställa våtmarker
- Låta hamnen kunna erbjuda fartyg att tanka metanol, LNG
- Öka kolinlagringen
- Hyggesfritt skogsbruk. Se FN: s delmål 15B
- Använda och/eller producera biokol
- Upprätta en koldioxidbudget med tyngdpunkt på att genomföra större delen av förändringarna de första åren
- Hålla plan för laddinfrastruktur uppdaterad och relevant
- Bygga i trä

3. Ge våra medborgare en giftfri miljö inklusive vatten och kost

Inte minst de rättsfall som slagit fast att rätten till rent vatten, i de fallen utan PFAS, är en skyldighet för våra kommuner lyfter det fram behovet av en giftfri miljö. Målet sammanfaller med de nationella målen 2, 4, 7, 8 och 9 samt FN:s globala mål nr 3 och 6

Hur kan vi göra detta i den kommunala verksamheten?

- Ta fram och genomför en övergripande kemikaliehandlingsplan i kommunen, genomför inspektioner.
- Ställ krav på giftfria material vid inköp och upphandling av varor och tjänster.
- Ställa sociala, ekologiska och ekonomiska hållbarhetskrav vid inköp och upphandling av varor och tjänster.
- Välja giftfria material och inredning vid byggnation, speciellt av skolor och förskolor.
- Informera personal och allmänhet vad man kan göra som individ, tex. om avlopp
- Se till att den mat som serveras i kommunens verksamheter är fri från gifter och skadliga ämnen.
- Förbättra kunskapen om grundvattnets kvalitet genom utökad provtagning och övervakning.
- Förbättra kunskapen om grundvatten, både nivåer och risken för föroreningar samt utöka informationen om vattenbrist inom den enskilda vattenförsörjningen.
- Ta fram en handlingsplan för att sanera förorenad mark och genomföra den.
- Kartläggning av stadens luftmiljö

4. Skapa och upprätthålla en god bebyggd miljö

Hur kan vi göra detta i den kommunala verksamheten?

- Utveckla parker, grönområden och tätortsnära natur och säkerställ ekosystemtjänster i den byggda miljön.
- Tillämpa principen om 3, 30, 300:
 - 3 träd. Att alla ska kunna se minst tre träd från sin bostad, skola och arbetsplats.
 - 30 procent. Att varje stads kvarter ska ha minst 30 procents krontäckningsgrad. Måttet krontäckningsgrad talar om hur stor del av en yta som skuggas av trädkronor.
 - 300 meter. Att alla invånare ska ha max 300 meter till ett grönområde
- Sträva efter en grönytefaktor på minst 0,6 för att skapa attraktiva livsmiljöer och för att åstadkomma och förbättra aspekter som dagvattenhantering, biologisk mångfald, lokalklimat och luftrening.
- Tillsammans med VGR skapa förutsättningar för en attraktiv och välfungerande kollektivtrafik.
- Prioritera oskyddade trafikanter: med cykelvägar och kollektivtrafik.

Bilaga 1. De nationella miljömålen.

Källa: Sverigesmiljomal.se

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. (Storlagen fjällmiljö)
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt djur och växtliv

I de nationella miljömålen finns inom varje område förslag på vad kommuner kan göra. Dessa förslag listas på följande sidor.

Dessutom finns mer material och indikatorer på SKR.se (Sveriges kommuner och regioner, <https://skr.se/samhallsplaneringinfrastruktur/miljohalsa/miljomal.3277.html>).

1 Begränsad klimatpåverkan: 8 saker kommunerna kan göra

- Ansträngningar inom kommunerna är nödvändiga för att Begränsad klimatpåverkan ska kunna nås. Kommunerna har genom sin omfattande verksamhet en nyckelroll i klimatarbetet, inte minst genom sitt ansvar för fysisk planering, avfallshantering, gator och trafik. Översiktsplan och detaljplaner hör till centrala instrument.
- För kommunerna, precis som för staten, är det av central betydelse att klimataspekterna integreras i alla politikområden (med relevant tillämpning) och att klimatkonsekvenserna beaktas i hela den politiska beredningsprocessen och inom alla politikområden. Ett exempel är att ta fram organisationsövergripande klimatstrategier.
- Möjligheten att använda miljökrav vid offentlig upphandling är ett viktigt redskap för kommuner och den offentliga sektorn över huvud taget i att minska utsläppen av växthusgaser från sektorn, samtidigt som det kan stödja och driva på utvecklingen och efterfrågan av miljösmarta produkter.
- Inom samhälls- och transportplanering finns särskilt stora möjligheter för kommunerna att bidra positivt. Exempel på relevanta åtgärdsområden är att se över parkeringsnormer och att främja bilpooler och andra nytänkande mobilitetslösningar. Andra exempel är att fördela och omfördela gatuutrymme så att kollektiv-, gång- och cykeltrafik prioriteras i städer och tätort, att lokalisera bebyggelse i väl kollektivtrafikförsörjda stråk i första hand, och att funktionsblanda och förtäta för att minska bilberoende. Så kallade miljözoner för bättre luftkvalitet kan även bidra till begränsad klimatpåverkan. Modeller för samordnade varutransporter kan vara ett framgångsrikt sätt att minska utsläppen på godssidan. I detaljplaneringen behöver kommunerna se till att bebyggelseutvecklingen inte bidrar till ett ökat trafikarbete med bil och lastbil, genom att inte främja fortsatta etableringar av exempelvis handel och stadsbebyggelse i perifera bilberoende lägen. Istället behöver detaljplanerna liksom översiktsplanerna främja täthet, närhet och funktionsblandning. Detaljplaneringen bör inriktas på att omvandla befintliga bilberoende stadsdelar så att dessa aspekter främjas. I PBL-kunskapsbanken finns ytterligare vägledning kring kommunalt klimatarbete genom översiktsplaneringen och detaljplaneringen. Se: [Översiktsplanering för minskad klimatpåverkan \(boverket.se\)](#)
[Minskad klimatpåverkan i detaljplaneringen \(boverket.se\)](#)
- Energianvändningen och klimatpåverkan i byggnaders driftsfas har minskat men det finns potential att minska dessa faktorer ytterligare. Kommuner kan främja den utvecklingen bland annat som ägare av mark och fastigheter, t.ex. genom markanvisningstävlingar med urval utifrån hållbarhetskriterier eller i offentliga upphandlingar av kommunala byggnader. Samtidigt riktas idag alltmer uppmärksamhet mot utsläppen kopplade till byggprocesserna: produktion av byggnadsmaterial (främst cement och stål) och användning av arbets- och anläggningsmaskiner. Här finns stora möjligheter för kommunala klimatsatser. Att gå före och i upphandlingar ställa krav på minskad klimatpåverkan även under byggskedet är ett sätt att minska utsläppen. Se: [Bygg och anläggning \(upphandlingsmyndigheten.se\)](#)
- Resurseffektivitet är en viktig del i arbetet för minskad klimatpåverkan. Här kan kommuner bidra på många sätt, såsom genom satsningar på återbruk och att främja delningslösningar (t ex "bibliotek" för verktyg) etc.

- Den finansiella sektorns intresse för klimatfrågan ökar alltmer och här kan kommuner ha en viktig roll. Flera kommuner har fått finansiering till klimatsatsningar genom utfärdandet av så kallade gröna obligationer. Se till exempel: [Gröna obligationer \(kommuninvest.se\)](http://Gröna%20obligationer%20(kommuninvest.se))
- Produktion och konsumtion av livsmedel står för en stor del av klimatpåverkan. Större andel klimatvänlig mat och minskat matsvinn inom kommunala verksamheter utgör viktiga åtgärdsalternativ.
- Restaurering av våtmarker på såväl jordbruks- som skogsmark kan under rätt förutsättningar bidra till minskade klimatutsläpp. Se: [Våtmark \(naturvårdsverket.se\)](http://Våtmark%20(naturvårdsverket.se))

2 Frisk luft – 10 saker företag kan göra

För frisk luft fanns inga specifika åtgärder för kommuner, däremot fanns motsvarande lista för företag, åtgärder som också går att tillämpa för den kommunala verksamheten.

- Gå från fossila drivmedel till i första hand eldrift och gas.
(Vid taxi använd till exempel Nollzon för elbilstaxi): [Nollzon \(extern webbplats\)](#)
- Minska körsträckan.
- Öka användningen av resfria möten.
- Underlätta för distansarbete.
- Utbilda i effektiv körteknik.
- Gå från fossil el och energi till förnybar.
- Om företaget har fjärrvärme ställ krav på leverantören att använda spillvärme eller förnybara bränslen.
- Efterfråga renare sjötransporter för företagets transporter. Utsläpp av svavel, kväve, partiklar och koldioxid minskas bland annat genom en övergång till alternativa drivmedel såsom metanol, LNG, bränsleceller och i viss mån eldrift och vindkraft. Använd Clean shipping index (CSI) som är ett verktyg för transportköpare att utvärdera fartygs miljöprestanda: [Clean shipping index \(extern webbplats\)](#)
- Använd cykel, kollektiva färdmedel, gas- eller elbil och dubbtritt för transport i tätort.
- Minska användningen av lösningsmedel.

3 Bara naturlig försurning – 3 saker kommuner kan göra

Här finns konkreta förslag på vad kommuner kan göra i sitt miljöarbete för att nå miljömålet Bara naturlig försurning. Åtgärderna är sammanställda av Naturvårdsverket.

- Generellt kan kommunerna verka för att minska utsläppen av främst kväveoxider från trafiken genom planering och utbyggnad av kommunala transportsystem.
- Kommunala värmeverk kan genom lämpligt bränsleval och teknikutveckling producera aska som lämpar sig för spridning i skogsmark i samverkan med lokala entreprenörer och markägare.
- Kommuner bör verka för att skogsbruket bedrivs så att försurningen av mark och vatten blir så begränsad som möjligt.

4 Giftfri miljö – 7 saker kommuner kan göra

- Handlingsplan. Ta fram och genomför en kemikaliehandlingsplan i kommunen. Den kan hjälpa alla kommunens verksamheter att prioritera och genomföra viktiga insatser för en giftfri vardag och giftfri miljö. Det förebygger skador på människor och miljön. Det är extra viktigt att skydda barn från att utsättas för farliga kemikalier eftersom de utvecklas och är särskilt känsliga för påverkan.
- Inköp och upphandling. Ställ krav på kommunens leverantörer vid inköp och upphandling av varor och tjänster. Fråga vilka kemikalier som ingår i material och varor. Välj produkter som innehåller mindre farliga ämnen. Ta hjälp av Upphandlingsmyndighetens kriterier och miljömärkningar.
- Undvik att bygga in farliga kemikalier i bostäder och andra byggnader och anläggningar. Använd gärna de verktyg som finns för byggande, till exempel Sunda Hus, BASTA eller Byggvarubedömningen.
- Inventera kommunens kemikalieanvändning. Byt ut de farligaste kemikalierna. Hantera kemikalier säkert. Se till att det finns tillräcklig kunskap och information om reglerna och hur kemikalierna ska hanteras säkert. Ta hjälp av Kemikalieinspektionens Prioriteringsguide (PRIO). Där kan ni bland annat få information om vilka ämnen som behöver fasas ut och andra ämnen där riskminskning kan behövas.
- Genomför tillsynsprojekt om kemikalier och delta i nationella tillsynsprojekt om kemikalier.
- Kommunicera med kommunens anställda, näringsliv och medborgare om hur kemikalierisker kan undvikas genom säker hantering och kloka val. Använd gärna broschyren Kemikalier i barns vardag och Håll Sverige Rents utbildningsmaterial till förskola och skola.
- Ta hjälp av andra och lär av deras exempel. Gå med i kommunnätverket för giftfri vardag och lokala eller regionala nätverk.

5 Skyddande ozonskikt – 3 saker kommuner kan göra

- Förbättra informationen på kommunens webbsidor och återvinningsanläggningar beträffande hur CFC-innehållande isolering ska hanteras. Detta ger även effekt på miljömålet Begränsad klimatpåverkan.
- I syfte att få till ett nationellt ökat omhändertagande och en destruktion av kvarvarande CFC i isoleringsmaterial, föreslås att kommunerna ser över samordning och kommunikation mellan den nämnd som ansvarar för tillsynen enligt Plan- och bygglagen (byggnadsnämnden) och den nämnd som ansvarar för tillsynen enligt Miljöbalken när byggnadsnämnden upprättar beslut om rivningslov samt vid beslut om slutbesked. Detta för att säkerställa att det farliga avfallet, omhändertas/omhändertagits på ett korrekt sätt.

- Berörda kommuner kan samverka med länsstyrelserna i arbetet med att kontrollera illegala gränsöverskridande transporter av farligt avfall, till exempel genom tillsynsinsatser.

6 Säker strålmiljö – 9 saker kommuner kan göra

- För att begränsa konsekvenserna av uv-strålning kan kommunerna vid planeringsstadiet för översikt- och detaljplaner belysa vikten av tillgången till skuggiga platser i offentliga miljöer, skolgårdar och förskolor. Kommunerna har en nyckelroll när det gäller fysisk planering och kan inom ramen för denna exempelvis utforma utemiljöer för barn och bevaka att behovet av skuggiga platser på skolgårdar och lekplatser tillgodoses i kommunernas planer.
- Kommunerna kan också vid tillsynen av utemiljöerna ta i beaktande om det råder goda sol- och skuggförhållanden i förskolans och skolans utemiljö.
- Från och med den 1 juni 2016 fram till den 1 april 2018 kan kommunerna söka pengar från Boverket för att förbättra solskyddet i skolornas utemiljö.
- Kommuner kan undvika att erbjuda allmänheten möjlighet att sola solarium i kommunens simhallar, fritids- gym- eller sportanläggningar, eller avveckla solarier som drivs i kommunal regi. Strålsäkerhetsmyndigheten anser att det är olämpligt med solarier som bedrivs i kommunal regi.
- Kommunerna är tillsynsmyndighet över solarieverksamheter och genom tillsynsarbetet kan kommunerna säkerställa att verksamheterna följer det gällande regelverket.
- Kommunerna kan både agera som informationsbärare och vidareförmedlare av information och kunskap, exempelvis genom utbildning om säkra solvanor för idrottsförbund eller intresseorganisationer. Kommunerna kan se till att information om riskerna med solning ges eller finns tillgänglig vid populära badstränder.
- Information kan ges om att hudkliniker erbjuder kontroll av hudprickar utan remiss på Euromelanoma Day eller Euromelanoma Week.
- Informationsinsatser om radon och stöd vid radonmätningar inomhus är aktiviteter som kommunerna kan genomföra. Råd och stöd vid provtagning av privata brunnar vid radonmätning är en annan aktivitet där kommunerna har en viktig uppgift.
- När det gäller halter av radioaktiva ämnen kan kommunerna inom ramen för sina miljöövervakningsprogram mäta cesium i områden som drabbades av förhöjda halter efter Tjernobylolyckan.

7 Ingen övergödning – 5 saker kommuner kan göra

- Bedriva prövning och tillsyn av verksamheter som har utsläpp av näringsämnen, bland annat små avlopp och jordbruksverksamhet.
- Driva projekt och bana väg för teknikutveckling och lokala samarbeten, exempelvis inom kretsloppsarbete.
- Minska övergödningpåverkan från den kommunala verksamheten, till exempel genom att minska utsläpp från transporter, uppvärmning och energianvändning, samt minska proteinkonsumtion och matsvinn.
- Arbeta för att minska utsläpp av näringsämnen från kommunala reningsverk, ansluta fler små avlopp till det kommunala VA-nätet, samt förbättra dagvattenhanteringen. VA-planering i kommunerna i nödvändigt för att långsiktigt arbeta med frågorna.
- Tillhandahålla möjlighet för fritidsbåtar att tömma latrin i hamnar så att det omhändertas på ett bra sätt. Sedan år 2015 är det förbjudet att släppa ut toalettavfall från fritidsbåtar i hav, sjöar och vattendrag.

8 Levande sjöar och vattendrag – 6 saker kommuner kan göra

- Bedriva prövning och tillsyn av strandskydd. Strandskyddslagstiftningen är viktig inte bara för den biologiska mångfalden och de livsmiljöer som finns i strandzonerna, utan också för allmänhetens möjlighet till friluftsliv och rekreation.
- Bilda, eller bidra till bildning, av limniska naturreservat.
- Minska tillförseln av giftiga ämnen från den kommunala verksamheten, till exempel genom att välja miljömärkta rengöringsprodukter.
- Bidra till att möjliggöra för fri vandring av till exempel öring genom att placera vägtrummor riktigt, lägga ut lekgrus och undvika kulverteringar av vattendrag.
- Vårda och värna om kulturmiljöer med anknytning till sjöar och vattendrag.
- Inrätta vattenskyddsområden runt vattentäkter, för att skydda dessa mot föroreningar på kort och lång sikt, och upprätta vattenförsörjningsplaner.

9 Grundvatten av god kvalitet – 6 saker kommuner kan göra

- **Ta fram planeringsunderlag för vattenförsörjningen**
En aktuell vattenförsörjningsplan bör finnas för varje kommun. Den ska utgå från användningen av yt- och grundvattentillgångar samt anger potentiella tillgångar för framtida

användning. Dessutom behöver situationen för den enskilda vattenförsörjningen beaktas. Även i översiktsplaner anges om grundvattentillgångar berörs. Planeringen bör även innefatta klimatanpassningsåtgärder för vattenförsörjningen. Genom att ta fram sårbarhetskartor, som visar vilka områden som är mest känsliga för att föroreningar ska nå grundvattnet, kan miljömässiga och ekonomiska bakslag undvikas. I kommunens krisberedskapsplan ska hot och beredskapsåtgärder för vattenförsörjningen inkluderas.

- **Ta fram vattenskyddsområden för kommunala vattentäkter och stötta framtagandet även för större enskilda vattentäkter**

Samtliga kommunala vattentäkter bör ha vattenskyddsområden som är relevant avgränsade och som har aktuella skyddsföreskrifter. Andra grundvattentillgångar som utgör ett värdefullt naturkapital för kommunen, och som kan komma att användas för dricksvatten eller annan användning i framtiden, bör också skyddas.

- **Förbättra kunskapen om grundvattnets kvalitet genom utökad provtagning och övervakning**

Vid kommunala grundvattentäkter bör råvattnet regelbundet analyseras på huvudämnen i grundvattnet samt följa upp om det finns speciella kvalitetsproblem. Vid enstaka tillfällen bör även en rad andra ämnen, till exempel läkemedelsrester analyseras. Som komplement för att öka kunskapen om grundvattnets kvalitet bör därför ett antal provpunkter väljas ut för regelbunden provtagning och då helst i samverkan med behovet inom "svensk vattenförvaltning". Kommunen bör också uppmuntra och stödja privata brunnsägare att kontrollera vattenkvaliteten i sin brunn.

- **Förbättra kunskapen om grundvattennivåer och utöka informationen om vattenbrist inom den enskilda vattenförsörjningen**

Kontrollprogram bör upprättas för grundvattennivåer som komplement till nationella stationer. Dessa kommunala observationspunkter kan finnas vid vattentäkter, i känsliga områden för grundvattensänkningar samt platser i privat regi. Riktad information till brunnsägare bör ges om tillgången på grundvatten kan variera inom kommunen beroende på lokala förutsättningar.

- **Grundvattnets betydelse för ekosystemen**

Kunskapen om hur yt- och grundvatten samspelar för ekosystem i våtmarker och vattendrag behöver stärkas för att relevanta beslut ska kunna tas inom exempelvis utbyggnadsområden – inte minst med tanke på klimatförändring och klimatanpassning.

Minimera användningen av naturgrus

I kommuner där det finns lite naturgrus är det mycket viktigt att det används i så liten omfattning som möjligt. Kommunen bör uppmana till restriktiv användning av naturgrus, till exempel genom riktlinjer för upphandling av material i byggprojekt samt genom att ta fram materialförsörjningsplaner och stödja användning av återvunnet material.

10 Hav i balans samt levande kust och skärgård – 6 saker kommuner kan göra

- Bilda eller ta initiativ till marina naturreservat
- Bedriv prövning och tillsyn av strandskydd. Strandskyddslagstiftningen är viktig inte bara för den biologiska mångfalden och de livsmiljöer som finns i strandzonerna, utan också för allmänhetens möjlighet till friluftsliv och rekreation.
- Tillhandahåll miljöstationer vid hamnar samt möjlighet till båtbottentvätt för fritidsbåtar för att minska användningen av giftiga båtbottefärger
- Ta fram översiktsplaner för havsområden
- Integrera ekosystemtjänstperspektivet i kommunens plan- och beslutsprocesser
- Identifiera de lokala källorna till marint skräp och sätt in förebyggande åtgärder för att stoppa skräpet redan vid källan

11 Myllrande våtmarker – 7 saker kommuner kan göra

- **Synliggör och beakta våtmarkernas värden i den fysiska planeringen**
En god grund för hänsyn och långsiktig vård och utveckling av våtmarkernas biologiska mångfald och ekosystemtjänster kan läggas genom kommunernas fysiska planering. Inkludera våtmarkernas olika värden i den strategiska översiktplanen och i detaljplaneläggningen. Samverka med grannkommunerna för hänsynstagande och utveckling av våtmarkernas gröna infrastruktur. Regionala handlingsplaner för grön infrastruktur kan ge stöd för kommunernas bidrag till genomförandet av miljökvalitetsmålet Myllrande våtmarker.
- **Integrera naturligt förekommande arter och ekosystem i utvecklingen av tätorternas parker och grönska**
Välj naturligt förekommande eller inhemska arter vid utformningen av parker och annan grönska i bebyggda miljöer. Låt våtmarker ingå i tätorters grönområden. Företräda det med tillgänglighetsåtgärder för besökaren så är det troligt att det blir en populär plats för såväl människor som för vattenknutna arter.
- **Undvik att exploatera våtmarker**
Kommuner kan avstyra hot mot våtmarker i föreslagna exploateringar, genom att inte släppa fram den eller genom att utforma dem på ett hänsynsfullt sätt. Även då stor miljöhänsyn tas vid exploateringar uppstår ofta negativa konsekvenser för naturmiljön. Generellt bör inte våtmarker som inte redan är starkt påverkade exploateras. Som en sista utväg kan påverkan lindras genom kompensationsåtgärder, exempelvis genom restaurering av skadade miljöer eller tillskapande av nya livsmiljöer. Naturvårdsverket har tagit fram en handbok (publicerad i februari 2016) om kompensation vid förlust av naturvärden.

- **Skydda våtmarker**
Miljöbalken innehåller flera möjligheter till skydd av värdefulla våtmarker som kommunen kan inrätta eller ta stöd i, exempelvis natur- eller kulturreservat, som utifrån sitt specifika syfte kan bidra till att bevara värdefulla våtmarker. Till dessa hör även djur- och växtskyddsområde, strandskydd och biotopskydd.
- **Sköt om befintliga våtmarker och restaurera och skapa nya våtmarker vid behov**
Genom att restaurera våtmarkers hydrologi kan många ekosystemtjänster som satts ur spel återfås. Skötsel som bete eller slåtter kan behöva återupptas. Kommuner kan översiktligt kartlägga behovet av skötsel av våtmarker för att underlätta val av skötsel och prioriteringar av åtgärder samt ge underlag för åtgärder och effektiva samarbeten med andra aktörer, såsom intresseföreningar och företag.
- **Öka tillgängligheten och därmed attraktiviteten och kunskapen om våtmarker**
Tillgängliggör våtmarker både genom naturpedagogiska och fysiska insatser, till exempel genom spångar genom annars otillgänglig terräng. Använd ekosystemtjänstperspektivet i kommunikationen av våtmarkernas värden. Exemplet är många på hur det redan görs på många platser och ofta genomförs insatser i samarbete med intresseföreningar och företag. Länsstyrelsen i Jönköpings län har tagit fram undervisningsmaterial om våtmarker för guider. Ta del av LONA-projekt som presenteras på den gemensamma LONA-dagen som är den sista söndagen i augusti varje år.
- **Utbilda såväl beslutfattare som planerare och utförare av skötsel och åtgärder**
Använd kunskapsunderlag från kommun, länsstyrelse, centrala myndigheter och forskning och företag som stöd för att utbilda såväl planhandläggare som utförare av drift och utveckling av mark- och vatten. Informera också om möjligheter att söka stöd för vård och utveckling av våtmarker. Exempelvis kan miljöersättning via Landsbygdsprogrammet sökas från länsstyrelsen för skötsel av en anlagd eller restaurerad våtmark eller en damm på ett sätt som gör att den behåller sin funktion.

12 Levande skogar – 4 saker kommuner kan göra

- Kommuner som äger skog kan bidra till måluppfyllelse genom att ha brett förankrade styrdokument i form av policy, mål och strategier för sina skogar.
- Kommunerna kan också ta med Levande skogar i arbetet med översiktsplanering.
- Kommunerna kan arbeta med att i ökad grad beakta skogens ekosystemtjänster i relevanta beslutsprocesser (till exempel kopplat till beslut om det egna skogsinnehavet, i samhällsplaneringen och vid upphandling).
- Kommunerna kan medverka i arbetet med att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur.

13 Ett rikt odlingslandskap – 6 saker kommuner kan göra

- En långsiktig förvaltning av jordbruksmarken är en förutsättning för att nå miljökvalitetsmålet ett rikt odlingslandskap och för att säkerställa att Sverige har tillgång till livsmedel nu och för kommande generationer. I planarbetet behöver många kommuner utveckla arbetet med långsiktig förvaltning av jordbruksmark. Förutom att korrekt kunna hantera avvägningar mellan olika samhällsintressen vid exploatering av mark behöver kommunerna även ha kompetens om jordbruk och jordbruksmarkens värde utifrån nutida och framtida livsmedelsproduktion och rekreativvärde.
- I mån av behov och möjlighet, utveckla kommunala reservat som omfattar odlingslandskapet så att de blir lättillgängliga för allmänhet och för skolverksamhet.
- I kombination med ordinarie undervisning använda odlingslandskapet som utomhusklassrum för att undervisa barn och ungdomar om natur, kretslopp och jordbrukets betydelse för livsmedelsproduktionen.
- Utifrån allemansrättens möjligheter och begränsningar, nyttja odlingslandskapet som en stadsnära resurs för rekreation, friluftsliv och livslångt lärande. Ett sådant arbete bör utvecklas i samverkan mellan kommuner och jordbruksnäringen.
- Inom sin verksamhet välja livsmedel med låg negativ och hög positiv miljöpåverkan.
- Arbeta med landsbygdsutveckling och underlätta för kommunens invånare att leva, bo och verka på landsbygden.

(14 En Storslagen fjällmiljö – har vi lämnat därhän)

15 God bebyggd miljö – 5 saker kommuner kan göra

- Utveckla parker, grönområden och tätortsnära natur och säkerställ ekosystemtjänster i den byggda miljön. Genom att synliggöra och värdera ekosystemtjänsterna i den byggda miljön kan vi tillvarata, skapa, utveckla, och stödja de nyttor som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. I den byggda miljön kan det handla om ekosystemens förmåga att rena luft, sänka temperaturer, ta hand om dagvatten och erbjuda rekreativa och hälsosamma miljöer.
- För att skapa en klimatsmart transportinfrastruktur i staden krävs att gång- och cykeltrafiken prioriteras. En säker, trygg och estetiskt tilltalande utemiljö är förutsättningar för en hög andel gång- och cykeltrafik. I planeringen bör man först sträva efter att skapa en god transportinfrastruktur för gående och cyklister. Därefter kommer övriga trafikslag. Analysera det övergripande gång- och cykelvägnätet, dels hur det fungerar kopplat till viktiga målpunkter i samhället, men också anslutningar till kollektivtrafiken. I tätortsmiljö bör arbete utgå från att skapa ytor för gående och cyklister samtidigt som en kontinuerlig minskning av kapaciteten för personbilstrafiken sker.
- En attraktiv och välfungerande kollektivtrafik har en nyckelroll i ett hållbart transportsystem. Bra förutsättningar för ökat kollektivtrafikresande innebär långsiktiga satsningar. Det kan

exempelvis innebära ett effektivt kollektivtrafiknät som samverkar med övriga trafiknät, en effektiv trafikering samt en strukturell lokalisering av service, arbetsplatser och bostäder som gynnar och gynnas av kollektivtrafiken. Att tänka på i översiktsplaneringen: Ta fram riktlinjer för kollektivtrafikplanering. Arbeta med prioriterade kollektivtrafikstråk. Dessa är ofta kopplade till platser med många boende, arbetsplatser eller verksamheter med många besökare. Skapa en vägutformning och bebyggelselokalisering som gynnar kollektivtrafikens framkomlighet och konkurrenskraft.

- Kommunerna kan i sin roll som byggherre, fastighetsägare eller hyresgäst ställa miljökrav vid upphandling av byggprojekt, renoveringar, underhåll, hyra av lokal och inredningar. Upphandlingsmyndigheten har ett kriteriebibliotek med hållbarhetskriterier för en mängd olika områden, bland annat bygg och fastighet samt transport och fordon. Det går även att söka efter kriterier utifrån ett miljömål.
- Identifiera och därefter informera små- och medelstora företag om att de kan söka ekonomiskt stöd för att göra en energikartläggning. Små- och medelstora företag omfattas inte, såsom stora företag, av lagen om energikartläggning, som trädde i kraft den 1 juni 2014). Då de inte omfattas av lagen om energikartläggning så finns istället möjligheten att göra detta på frivillig basis, med hjälp av ekonomiskt stöd. Dessa energikartläggningar kan sedan ligga till grund för energieffektiviseringar, ökad andel förnybar energi etcetera. Mer information om detta finns hos Energimyndigheten.

16 Ett rikt växt- och djurliv – 5 saker kommuner kan göra

- Ta del av Naturvårdsverkets vägledning inom det aktuella området.
- Inrikta den kommunala planeringen och genomförande av åtgärder så att de är i linje med den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur och samarbeta över större områden.
- Förbättra översiktsplaner med avseende på biologisk mångfald och friluftsliv, använd ekosystemansatsen som arbetsmetod och inför konceptet ekosystemtjänster i planeringen. Ta fram det kunskapsunderlag som saknas.
- Öka takten i arbetet med att skydda tätortsnära natur.
- Gå från användande av främmande arter, som kan utveckla invasivitet, till mer inhemska arter i tätorter. De senare arterna har en mycket viktigare roll i en grön infrastruktur och knyter ihop staden med det omgivande landskapet.
- Utför bekämpningsinsatser mot invasiva främmande arter.

Bilaga 2 FN:s globala mål.

Från Globalamalen.se:

Globala målen är den mest ambitiösa agendan för hållbar utveckling som världens länder någonsin antagit och finns till för att uppnå fyra fantastiska saker till år 2030: Att avskaffa extrem fattigdom. Att minska ojämlikheter och orättvisor i världen. Att främja fred och rättvisa. Att lösa klimatkrisen. Genom Globala målen för hållbar utveckling kan det här bli verklighet.

Globala målen ingår i en bredare agenda för hållbar utveckling som kallas Agenda 2030. Agenda 2030 antogs av FN:s medlemsländer i september 2015 och även då formulerades de 17 Globala målen och 169 delmålen.

Agenda 2030 formulerar den övergripande visionen för hur världen ska se ut år 2030 och Globala målen utgör en mer detaljerad plan för vad världens länder måste åstadkomma för att uppnå social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling.

I nedanstående lista har vi markerat några mål som särskilt viktiga för Uddevalla kommuns övergripande miljömål med understrykning:

Mål 6: rent vatten och sanitet.

Mål 7: hållbar energi för alla.

Mål 11: hållbara städer och samhällen.

Mål 12: hållbar konsumtion och produktion.

Mål 13: bekämpa klimatförändringarna.

Mål 14: hav och marina resurser.

Mål 15: ekosystem och biologisk mångfald.

De 17 globala målen

Mål 1: ingen fattigdom. Mål 1 handlar om att avskaffa fattigdom i alla dess former överallt.

Mål 2: ingen hunger. Mål 2 handlar om att ingen ska lida av hunger och att alla människor ska få bra och näringsrik mat året om.

Mål 3: god hälsa och välbefinnande. Mål 3 handlar om att säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar.

Mål 4: god utbildning för alla. Mål 4 handlar om att alla ska få tillgång till utbildning av god kvalitet.

Mål 5: jämställdhet. Mål 5 handlar om att uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt.

Mål 6: rent vatten och sanitet. Mål 6 handlar om att försäkra att alla människor har tillgång till rent vatten och sanitet.

- [Delmål 6 Rent vatten och sanitet, \(länk\)](#)
- Delmål 6.1 Säkert dricksvatten för alla
- Delmål 6.2: Säkra tillgången till sanitet, hygien och toaletter för alla
- Delmål 6.3: Förbättra vattenkvalitet och avloppsrening samt öka återanvändning
- Delmål 6.4: Effektivisera vattenanvändning och säker vattenförsörjning
- Delmål 6.5: Integrerad förvaltning av vattenresurser
- Delmål 6.6: Skydda och återställ vattenrelaterade ekosystem
- Delmål 6.A: Utöka det vatten- och sanitetsrelaterade stödet till utvecklingsländer
- Delmål 6.B: Stöd lokalt engagemang i vatten- och sanitetshantering

Mål 7: hållbar energi för alla. Mål 7 handlar om att alla individer ska ha tillgång till pålitlig och prisvärd energi.

- [Mål 7: hållbar energi för alla, \(länk\)](#)
- Delmål 7.1 Tillgång till modern energi för alla
- Senast 2030 säkerställa allmän tillgång till ekonomiskt överkomliga, tillförlitliga och moderna energitjänster.
- Delmål 7.2: Öka andelen förnybar energi i världen
- Delmål 7.3: Fördubbla ökningen av energieffektivitet
- Delmål 7.A: Tillgängliggör forskning och teknik samt investera i ren energi

Mål 8: anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt. Mål 8 handlar om att alla människor ska ha ett arbete med goda arbetsvillkor och främja en inkluderande ekonomisk tillväxt.

Mål 9: hållbar industri, innovationer och infrastruktur. Mål 9 handlar om att bygga motståndskraftig infrastruktur, främja en inkluderande industrialisering samt uppmuntra nya innovationer.

Mål 10: minskad ojämlikhet. Mål 10 handlar om att minska ojämlikheter inom samhällen och mellan länder.

Mål 11: hållbara städer och samhällen. Mål 11 handlar om att göra städer säkra, inkluderande och hållbara.

- [Delmål 11: hållbara städer och samhällen \(länk\)](#)
- Delmål 11.1 Säkra bostäder till överkomlig kostnad
- Delmål 11.2: Tillgängliggör hållbara transportsystem för alla
- Delmål 11.3: Inkluderande och hållbar urbanisering
- Delmål 11.4: Skydda världens kultur- och naturarv
- Delmål 11.5: Mildra de negativa effekterna av naturkatastrofer
- Delmål 11.6: Minska städers miljöpåverkan
- Delmål 11.7: Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla
- Delmål 11.A: Främja nationell och regional utvecklingsplanering
- Delmål 11.B: Implementera strategier för inkludering, resurseffektivitet och katastrofriskreducering

- Delmål 11.C: Bistå de minst utvecklade länderna med hållbar och motståndskraftig byggnation

Mål 12: hållbar konsumtion och produktion. Mål 12 handlar om att säkerställa strukturer som bidrar till en mer hållbar konsumtion och produktion.

Delmål 12: hållbar konsumtion och produktion, (länk)

- Delmål 12.1 Implementera det tioåriga ramverket för hållbara konsumtions- och produktionsmönster
- Delmål 12.2: Hållbar förvaltning och användning av naturresurser
- Delmål 12.3: Halvera matsvinnet i världen
- Delmål 12.4: Ansvarsfull hantering av kemikalier och avfall
- Delmål 12.5: Minska mängden avfall markant
- Delmål 12.6: Uppmuntra företag att tillämpa hållbara metoder och hållbarhetsredovisning
- Delmål 12.7: Främja hållbara metoder för offentlig upphandling
- Delmål 12.8: Öka allmänhetens kunskap om hållbara livsstilar
- Delmål 12.A: Stärk utvecklingsländerens vetenskapliga och tekniska kapacitet för hållbar konsumtion och produktion
- Delmål 12.B: Utveckla och implementera verktyg för övervakning av hållbar turism
- Delmål 12.C: Eliminera marknadsstörningar som uppmuntrar till slösaktiga konsumtionsmönster

Mål 13: bekämpa klimatförändringarna. Mål 13 handlar om att bekämpa en av vår tids största utmaningar, nämligen klimatförändringarna.

• **Delmål för mål 13 Bekämpa klimatförändringarna, (länk)**

- **Delmål 13.1** Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.
- **Delmål 13.2:** Integrera åtgärder mot klimatförändringar i politik och planering
- **Delmål 13.3:** Öka kunskap och kapacitet för att hantera klimatförändringar
- **Delmål 13.A:** Implementera FN:s ramkonvention om klimatförändringar
- **Delmål 13.B:** Främja mekanismer för att höja förmågan till klimatrelaterad planering och förvaltning

Mål 14: hav och marina resurser. Mål 14 handlar om att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling

• **Delmål 14: hav och marina resurser, (länk)**

- Delmål 14.1: Minska föroreningarna i haven
- Delmål 14.2: Skydda och återställ ekosystem
- Delmål 14.3: Minska havsförsurningen
- Delmål 14.4: Främja hållbart fiske
- Delmål 14.5: Bevara kust- och havsområden
- Delmål 14.6: Avskaffa subventioner som bidrar till överfiske
- Delmål 14.7: Öka den ekonomiska nyttan av hållbar hantering av marina resurser
- Delmål 14.A: Utöka vetenskaplig kunskap, forskning och teknik som bidrar till friskare hav
- Delmål 14.B: Stöd småskalig fiskerier

- 14.B stöd småskalig fiskenaering
- Delmål 14.C: Implementera och verkställ den internationella havsrättskonventionen

Mål 15: ekosystem och biologisk mångfald. Mål 15 handlar om att bevara skog, bekämpa ökenspridning och stoppa förlusten av den biologiska mångfalden.

- [Delmål för mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald, \(länk\)](#)
- **Delmål 15.1:** Bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten
- **Delmål 15.2:** Främja hållbart skogsbruk, stoppa avskogningen och återställ utarmade skogar
- Delmål 15.3: Stoppa ökenspridning och återställ förstörd mark
- Delmål 15.4: Bevara bergsekosystem
- **Delmål 15.5:** Skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer
- Delmål 15.6: Främja tillträde till och rättvis vinstdelning av genetiska resurser
- Delmål 15.7: Stoppa tjuvjakt och illegal handel med skyddade arter
- **Delmål 15.8:** Förhindra invasiva främmande arter i land- och vattnekosystem
- **Delmål 15.9:** Integrera ekosystem och biologisk mångfald i nationell och **lokal förvaltning**
- **Delmål 15.A:** Öka de finansiella resurserna för att bevara och hållbart nyttja ekosystem och biologisk mångfald
- **Delmål 15.B:** Finansiera och skapa incitament för hållbart brukande av skog
- Delmål 15.C: Bekämpa tjuvjakt och illegal handel

Mål 16: fredliga och inkluderande samhällen. Mål 16 handlar om att främja fredliga, rättvisa och inkluderande samhällen.

Mål 17: genomförande och globalt partnerskap. Mål 17 handlar om att alla världens länder måste uppnå ett partnerskap för att tillsammans stärka arbetet för en hållbar utveckling.